

Nr 112.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd; given Stockholms slott den 5 mars 1948.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7)
om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

Härigenom förordnas, att 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

2 §.

Tjänstgöringsperiod i lagrådet är två år, räknade från *och med den 1 september*. Har vid tjänstgöringsperiods utgång behandlingen av något ärende påbörjats men ej hunnit avslutas, skola de avgående ledamöterna bestrida tjänstgöringen i lagrådet, till dess ärendet blivit slutligen handlagt.

Tjänstgöringsperiod i lagrådet är två år, räknade från *början av högsta domstolens höstsession*. Har vid tjänstgöringsperiods utgång behandlingen av något ärende påbörjats men ej hunnit avslutas, skola de avgående ledamöterna bestrida tjänstgöringen i lagrådet, till dess ärendet blivit slutligen handlagt.

4 §.

Justitieråd må — — — beklätt justitierådsämbete.

Sedan under en tjänstgöringsperiod justitieråd eller regeringsråd minst ett år tjänstgjort i lagrådet, må, efter periodens slut, justitieråd först efter två tjänstgöringsperioder och regeringsråd först efter en tjänstgöringsperiod ånyo där tjänstgöra.

Sedan under en tjänstgöringsperiod justitieråd eller regeringsråd minst ett år tjänstgjort i lagrådet, må efter periodens slut, *där ej särskilda skäl till annat föranleda*, justitieråd först efter två tjänstgöringsperioder och regeringsråd först efter en tjänstgöringsperiod ånyo där tjänstgöra.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948.

¹ Senaste lydelse, se betr. 2 § SFS 1924: 86 och betr. 4 § SFS 1920: 267.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler fråga om *vissa ändringar i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd* samt anför följande.

Enligt 2 § nämnda lag, sådant detta lagrum lyder enligt lag den 25 april 1924 (nr 86), utgör tjänstgöringsperiod i lagrådet två år, räknade från och med den 1 september. En jämkning av detta stadgande såvitt angår tidpunkten för tjänstgöringsperiodens början synes påkallad på grund av vissa av processreformen föranledda ändringar i högsta domstolens organisation.

Processreformen medför en väsentlig omläggning av förfarandet i högsta domstolen. Dit fullföljda mål må i regel ej komma under högsta domstolens prövning med mindre domstolen meddelat parten tillstånd därtill. Vid prövning av tillståndsfråga är högsta domstolen domför med endast tre ledamöter mot eljest fem. Meddelas prövningstillstånd, skall målet prövas å fullsutten avdelning. Denna omläggning av proceduren förutsätter att högsta domstolens avdelningar erhålla en mera permanent sammansättning än tidigare.

Närmare bestämmelser om högsta domstolens tjänstgöring finnas i lagen den 20 december 1946 (nr 879) om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring samt i den genom samfällt beslut av högsta domstolens ledamöter den 2 december 1947 antagna arbetsordningen för domstolen. Enligt nämnda lag skall antalet avdelningar vara tre. Arbetet skall å envar av avdelningarna fortgå minst fyrtio veckor om året. I arbetsordningen föreskrives bl. a. följande. Året indelas i tre sessioner. Vårsessionen omfattar tiden från julferiernas slut till påskferiernas slut, d. v. s. från och med den första måndagen efter nyårsdagen till och med den vecka som börjar med påskdagen, sommarsessionen tiden från påskferiernas slut till semesterperiodens slut, d. v. s. till och med 38:e kalenderveckan under året, samt höstsessionen tiden från semesterperiodens slut till julferiernas slut. Ledamöterna indelas till tjänstgöring å avdelning för session. Å avdelning skall arbetet om möjligt så ordnas, att de mål, i vilka prövningstillstånd meddelats, avgöras innan avdelningens sammansättning ändras.

Den sålunda fastställda ordningen torde, som antytts, nödvändiggöra en jämkning av bestämmelserna i lagrådslagen om tidpunkten för början av tjänstgöringsperiod i lagrådet. Den 38:e kalenderveckan, semesterperiodens sista vecka, slutar, beroende på med vilken veckodag året börjar, tidigast den 16 och senast den 23 september. Bibehålles nuvarande föreskrift att tjänstgöringen för ett nytt lagråd skall börja den 1 september, måste sammansättningen av en eller flera av högsta domstolens avdelningar ändras för de sista 2—3 veckorna av sommarsessionen. Olägenheten av en dylik rubbning skulle bli särskilt stor eftersom den komme att inträffa under sessionens slutskede, då ett jämförelsevis stort antal huvudförhandlingar måste antagas förekomma.

I fråga om regeringsrätten uppkomma ej motsvarande problem med hänsyn till det sätt varpå dess arbete är ordnat.

När tjänstgöringsperiodens början år 1924 fastställdes till nu gällande datum — den 1 september — berörde föredragande departementschefen (prop. nr 122/1924) frågan om förhållandet mellan begynnelsedatum för tjänstgöringsperioden och högsta domstolens semester samt erinrade därvid om att vissa av högsta domstolens ledamöter åtnjöte semester under september. Departementschefen förklarade sig emellertid ha anledning utgå från att sådana anordningar kunde träffas att den av honom angivna förändringen med avseende å tjänstgöringsperioden i lagrådet skulle kunna genomföras utan större olägenhet i berörda hänseende. Det har också hittills varit möjligt att nöjaktigt ordna tjänstgöringen genom att ledamöterna i högsta domstolen i erforderlig utsträckning bytt tjänstgöring med varandra. Som jag i det föregående påpekat kan denna utväg icke tillgripas sedan domstolens avdelningar numera erhållit fast sammansättning.

Den enda möjligheten att nå en lösning synes därför vara att låta tjänstgöringsperioden i lagrådet börja när semesterperioden i högsta domstolen slutar. Detta skulle, som framgår av vad jag förut anfört, innebära att tjänstgöringsperioden komme att börja omkring 2—3 veckor senare än enligt gällande ordning.

Jag anser mig i detta sammanhang böra erinra om att tjänstgöringsperioden enligt lagens ursprungliga lydelse räknades från den 1 januari. Genom lagändring 1920 bestämdes emellertid att perioden i stället skulle räknas från den 1 oktober. Anledningen till ändringen angavs i den proposition, i vilken ändringsförslaget framlades (nr 203/1920), vara att man ville undvika den med den äldre ordningen förknippade, vartannat år uppkommande olägenheten, att lagförslag, som under ett kalenderår granskats av lagrådet och vid den året därefter följande lagtima riksdagen underkastats ändringar, måste i sitt av riksdagen antagna skick underställas prövning av ett lagråd med nya ledamöter.

Vid tillkomsten av nu gällande föreskrift anförde föredragande departementschefen i förut nämnda proposition nr 122/1924 såvitt nu är i fråga bl. a. följande.

Då lagrådets tid under årets första månader och ofta långt fram på våren måste tagas i anspråk för prövning av ett stort antal lagförslag, vilka skola föreläggas den då samlade riksdagen, och omedelbart därefter lagrådet har att verkställa sådan laggranskning, som föranledes av riksdagens från Kungl. Maj:ts förslag avvikande beslut i vissa lagfrågor, följer härav, att lagrådets arbete med vidlyftigare lagförslag måste väsentligen förläggas till höstmånaderna. Det är då tydligen av vikt, att så lång tid som möjligt från det lagrådet efter sommarledighetens slut återupptager sina sammanträden kan utan alltför avsevärda avbrott användas för behandling av dylika mera omfattande lagförslag. Under de år, då ombyte av lagråd skall äga rum, kan svårighet uppstå att så ordna arbetet, att det avgående lagrådet under de veckor, som vanligen återstå av tjänstgöringsperioden efter semesterns tilländagående, kan avsluta redan påbörjade ärenden. Även om ett framskjutande av ombytet icke av sådan anledning blir nödvändigt, förkortas dock den tid, som av det tillträdande lagrådet kan anslås till en sammanhängande behandling av ett större ärende. Från synpunkten att kunna på bästa sätt tillvarata lagrådets strängt anlitade arbetstid måste det därför betraktas såsom önskvärt, att ombytet kan äga rum något tidigare än den 1 oktober. För att det avgående lagrådets ledamöter skola kunna åtnjuta dem tillkommande semester torde tidigare dag för ombytet än den 1 september icke kunna ifrågakomma.

En förskjutning av tjänstgöringsperiodens början till 39:e kalenderveckan skulle innebära att man i viss mån återginge till vad som gällde före lagändringen 1924. Några egentliga olägenheter för arbetets planläggning i lagrådet torde dock ej vara att befara härav. I detta sammanhang må även nämnas att enligt föreliggande förslag till revision av riksdagens arbetsformer propositionstiden för lagmotioner skall utökas till 90 dagar från nuvarande 60. Därest nämnda förslag antages skulle lagrådets arbetsperiod från tjänstgöringsperiodens början till propositionstidens utgång komma att i motsvarande mån förlängas. Vad angår förhållandet mellan tjänstgöringsperioden och lagrådsledamöternas semester, ha lagrådsledamöterna under den tid, då tjänstgöringsperioden utgått med augusti månad, i regel förlagt sin sommarsemester till periodens sista del. Det kan visserligen antagas att ledamöterna med hänsyn till fördelarna av semester under högsommaren icke skola vara benägna att så förskjuta sin semester att denna slutar samtidigt med sommarsessionen i högsta domstolen. Till följd härav skulle alltså lagrådet komma att vartannat år vara i tjänstgöring efter sommarsemesteren endast under en kortare tid, innan ombyte av ledamöter sker. Det torde emellertid ej möta några svårigheter att förse lagrådet med lämpligt arbetsmaterial för denna tid. Jag vill också erinra om att, därest vid tjänstgöringsperiods utgång behandlingen av något ärende påbörjats men ej hunnit avslutas, de avgående ledamöterna skola bestrida tjänstgöringen i lagrådet, till dess ärendet blivit slutligen handlagt. Om med tillämpning härav ombytet av ledamöter blir något förskjutet, lär det ej medföra några olägenheter, eftersom högsta domstolens avdelningar i början av session kunna förväntas huvudsakligen vara sysselsatta med frågor om prövningstillstånd och ansökningar.

På nu anförda skäl anser jag mig böra föreslå sådan ändring av 2 § i lagrådslagen, att tjänstgöringsperioden i lagrådet skall räknas från den dag höstsessionen i högsta domstolen börjar.

Jag vill i förevarande sammanhang upptaga ännu en fråga som berör tjänstgöringsperioderna i lagrådet. Enligt 4 § lagrådslagen må, sedan under en tjänstgöringsperiod justitieråd eller regeringsråd tjänstgjort minst ett år i lagrådet, efter periodens slut justitieråd först efter två tjänstgöringsperioder och regeringsråd först efter en tjänstgöringsperiod ånyo tjänstgöra där. Stadgandet har, med bortseende från en väsentligen formell jämkning 1920, haft oförändrad lydelse sedan lagens tillkomst. Det har motiverats med att det vore angeläget att tjänstgöringen i lagrådet icke genom en upprepad indelning till sådan tjänstgöring för samma ledamot erhåller karaktär av en fast befattning, skild från den dömande verksamheten. Av stor vikt är också att laggranskningen sker under den nära kontakt med lagskipningen i de båda högsta instanserna som en regelbunden växling mellan tjänstgöringen i lagrådet och domstolarna medför. Emellertid kan den nuvarande regeln, som är undantagslös, otvivelaktigt stundom medföra vissa olägenheter såsom då formellt fristående men sakligt sett nära sammanhängande lagstiftningsärenden måste föredragas i lagrådet under en tidrymd som sträcker sig på ömse sidor om en tjänstgöringsperiods början. I ett sådant läge skulle det kunna vara av stort värde, därest åtminstone någon av det avgående lagrådets ledamöter kunde tagas i anspråk även under den nya perioden, i synnerhet om han besitter särskild sakkunskap i de ämnen lagstiftningsfrågorna beröra. Det kan också tänkas fall då det skulle kunna vara betydelsefullt att för tjänstgöring i lagrådet under en period, därunder ett större lagförslag kommer att av lagrådet granskas, erhålla en ledamot med alldeles särskild sakkunskap på ifrågavarande område utan hinder av att han nyligen tjänstgjort i lagrådet. Även i andra fall kan det uppenbarligen vara av vikt att ledamot kan kvarstå under mer än en period eller återväljas efter kortare tid än lagen nu medger.

Jag har, av skäl som nu anförts, ansett mig böra föreslå att från det i 4 § lagrådslagen intagna stadgandet om förbud för justitieråd och regeringsråd att efter tjänstgöring i lagrådet ånyo där tjänstgöra förrän efter viss tid göres undantag för det fall att särskilda skäl föranleda till annat. Någon närmare precisering i lagtexten av undantagsstadgandets innebörd torde ej vara behöflig med hänsyn till att tillämpningen av stadgandet ligger i högsta domstolens och regeringsrättens egen hand. Tydligt är emellertid att stadgandet bör givas en ganska restriktiv tolkning.

I enlighet med det anförda har jag låtit inom departementet upprätta förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

Härefter hemställer föredraganden att lagrådets yttrande över nämnda lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Lars Nordvall.

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 mars 1948.

N ä r v a r a n d e :

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 4 mars 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 februari 1948, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsrådet B. F. Chr. Lassen.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler lagrådets den 5 mars 1948 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 20 februari 1948 remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.*

Föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ake Mossler.